

ՆՎԱՐԴ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐԻ ԵՂՈՅԱՆ

Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղի դասախոս

Email: nvard.egoyan@gmail.com

Doi.10.58580/18290019-2022.2.63-92

«Երաժշտական Հայաստան» ամսագրի խմբագրական խորհրդի երաշխավորությամբ՝ Հասմիկ Հայկի Հարությունի՝ 2.5.2023 թ., ընդունվել է տպագրության՝ 10.1.2023 թ., ներկայացրել է հեղինակը՝ 20.12.2022 թ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՅՈՒՄՆԵՐ ՆՎԻՐՎԱԾ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԳԱՐԻԵԼԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻ ԾՆԵԴՅԱՆ 100-ԱՄՅԱԿԻՆ

Անփոփում

Հոդվածը նվիրված է 2022 թ. ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում անցկացված «Գիտական զեկուրումներ» ձևաչափով անցկացված երկու միջազգային գիտաժողովների արդյունքներին: 2022 թ. ապրիլի 30-ին Գյումրիում կայացած գիտաժողովը նվիրված էր վաստակաշատ երաժշտագետ, մանկավարժ, ՀԽՍՀ Արվեստի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության թեկնածու, ԵՊԿ պրոֆեսոր Մարգարիտ Հարությունյանի ծննդյան 100-ամյակին: Ներկայացված զեկուրումներում ըստ արժանիության գնահատվեցին երաժշտագետի կյանքի ու գիտական ժառանգության պատմական դերն ու նշանակությունը, լուսաբանվեց նրա բազմակողմանի մանկավարժական, հրապարակախոսական գործունեությունը և ներդրումը հայ երաժշտագիտության մեջ: 2022 թ. նոյեմբերի 12-13-ին ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղում տեղի ունեցավ միջազգային գիտաժողով՝ «Ափիլանական ընթերցումներ. ավանդական երաժշտության արդի հիմնախնդիրներ» խորագրով: Գիտաժողովի կազմակերպիչներն էին ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնը և ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղը: Գիտաժողովը, որն անցկացվում էր ի հիշատակ երաժշտագետ-ֆոլկլորագետ Հասմիկ Ափիլյանի, նվիրված էր ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի հիմնադրման 25-ամյակին:

Բանալի-բառեր. Գյումրի, գիտական ընթերցումներ, Մարգարիտ Հարությունյան, Հասմիկ Ափիլյան, հայ երաժշտության պատմություն, հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտություն:

Abstract

Pedagogue at the Gyumri branch of YSC Nvard Aleksandr Yeghoyan. - "Scientific readings. Dedicated to Margarita Gabriel Harutyunyan's 100th birthday".

The article is a reflection of the outcome of two international conferences held in 2022 at the Gyumri branch of YSC, organized in the format "Scientific readings". On April 30, 2022, a scientific conference was held in Gyumri, which was dedicated to honoring the centenary of YSC Professor, PhD in Art, Honored Artist of Armenian SSR Education Margarita Harutyunyan, an exceptional musician and educator. The conference featured an array of presentations that evaluated the historical role and significance of the musicologist's life and scholarly legacy. Her multifaceted pedagogical and scientific activities, as well as her significant contribution to Armenian musicology were highlighted. On November 12-13, 2022, tof YSC hosted another notable international scientific conference with the theme "Apinyan Readings. Modern Problems of Traditional Music". The event was jointly organized by the Shirak Center for Armenian Studies of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia and the Gyumri branch of YSC. The conference served as a tribute to the memory of Hassmik Apinyan, a distinguished musicologist and folklorist, and it marked the 25th anniversary of the establishment of the Gyumri branch of YSC.

Keywords: Gyumri, scientific readings, Margarita Harutyunyan, Hassmik Apinyan, history of Armenian music, Armenian musical folklore.

Абстракт

Преподаватель Гюмрийского филиала ЕГК Нвард Александровна Егоян. - "Научные чтения к 100-летию со дня рождения Маргариты Гавриловны Арутюнян".

Статья посвящена итогам двух международных конференций, проведенных в 2022 году в Гюмрийском филиале ЕГК, в формате «Научные чтения». 30 апреля 2022 года в Гюмри состоялась научная конференция, которая была посвящена 100-летию со дня рождения выдающегося музыковеда, педагога, заслуженного деятеля искусств АрмССР, кандидата искусствоведения, профессора ЕГК Маргариты Арутюнян. В представленных докладах оценивались историческая роль и значение жизни и научного наследия музыковеда, освещались ее многогранная педагогическая и научная деятельность, весомый вклад в армянском музыковедении. 12-13 ноября 2022 года в Гюмрийском филиале ЕГК прошла международная научная конференция на тему «Апиньяновские чтения. Современные проблемы традиционной музыки». Организаторами конференции являлись Ширакский центр арменоведческих исследований Национальной академии наук Республики Армения и Гюмрийский филиал ЕГК. Конференция, проведенная в память музыковеда-фольклориста Асмик Апинян, была приурочена 25-летию со дня основания Гюмрийского филиала ЕГК.

Ключевые слова: Гюмри, научные чтения, Маргарита Арутюнян, Асмик Апинян, история армянской музыки, армянский музыкальный фольклор.

Չազմկումիտեի անունից ևս մեկ անգամ շնորհակալություն ենք հայտնում

Մարգարիտ Հարությունյանի որդուն՝ զենետիկ, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ռուբեն Հարությունյանին, տրամադրած անձնական արխիվային նյութերի և հետաքրքիր հուշերի համար

2 021 թվի հունվարի 8-ին լրացավ երաժշտագետ, մանկավարժ, ՀԽՍՀ Արվեստի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության թեկնածու, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր Մարգարիտ Հարությունյանի 100-ամյակը:

Համանարակալին իրավիճակով պայմանավորված, մի փոքր ուշացումով՝ 2022 թ. ապրիլի 30-ին Գյումրի-

ում կայացավ գիտական ընթերցումներ նվիրված վաստակաշատ երաժշտագետի ծննդյան տարեկիցին, որին ներկա էին ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Աննա Ասատրյանը, ԵՊԿ պրոռեկտոր Ծովինար Մովսիսյանը, Լուսինե Սահակյանը, Մարգարիտ Հարությունյանի որդին՝ ԳԱԱ թղթակից անդամ, զենետիկ, պրոֆեսոր Ռուբեն Հարությունյանը, ինչպես նաև գիտության և

արվեստի մի շարք գործիչներ, դասախոսներ, ուսանողներ և արվեստասերներ:

ԵՊԿ ԳՄ դասախոս, Նվարդ Եղոյանը բացման խոսքում ներկայացրեց Մարգարիտ Հարությունյանի, որպես XX դարի հայ երաժշտագիտության մեջ բարձր չափանիշներ սահմանող և հեղինակավոր խոսք ունեցող անհատներից մեկի գործունեությունը: Երաժշտագետի արխիվային նոր նյութերը գիտական շրջանառության մեջ դնելու նպատակով, գիտական ընթերցումների ընթացքում պատրաստված էր ցուցադրություն և որոնց մի մասը ցուցադրվեց և արժանացավ ներկաների ուշադրությանը: ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի տեսա-

րեն, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Աննա Ասատրյանը, ԵՊԿ Երաժշտության պատմության ամբիոնի վարիչ, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Լուսինե Սահակյանը, ԵՊԿ ԳՄ դասախոս Նվարդ Եղոյանը:

Գիտական ընթերցումներ 2022 թ. ապրիլի 30-ին
Scientific readings in 2022 on April 30
Научные чтения. 30 апреля 2022 года

Մարգարիտա Գաբրիելի Հարությունյան

Margarita Gabriel Harutyunyan

Маргарита Габриеловна Арутюнян

կան բաժնի նախաձեռնությամբ և կազմակերպչական ընդգրկում աշխատանքների շնորհիվ տեղի ունեցած գիտական ընթերցումների ժամանակ ներկայացված զեկույցներում ըստ արժանվույն գնահատվեցին երաժշտագետի կյանքի ու գիտական ժառանգության պատմական դերն ու նշանակությունը, լուսաբանվեց նրա բազմակողմանի՝ մանկավարժական, հրապարակախոսական գործունեությունը և ներդրումը հայ երաժշտագիտության մեջ:

Ոչ միայն խորհրդային տարբեր հանրապետությունների, ԽՍՀՄ կոմպոզիտորների միության անդամների, այլև օտարերկրյա երաժիշտների հետ ակտիվ համագործակցության շնորհիվ Հարությունյանը հսկայական ներդրում ունեցավ հայ կոմպոզիտորական արվեստի և երաժշտագիտական մտքի հանրահռչակման, նոր կայերի ու առնչությունների ձևավորման խնդրում: Մարգարիտ Հարությունյանի և երաժշտագետ, արվեստագիտության թեկնածու Աննա Բարսամյանի համատեղ գրած, 1968 թվին լույս տեսած «Հայ երաժշտության պատմություն» դասագիրքը եղավ առաջին ուսումնական ձեռնարկը, որը նախատեսված էր իր իսկ հեղինակած դասընթացի ուսուցման համար:

Մեծ է Մ. Գ. Հարությունյանի ներդրումը նաև Արամ Խաչատրյանի ստեղծագործական գործունեության ուսումնասիրության գործում: Կոմպոզիտորի անմահ գործերին նվիրված հոդվածներին, գրքերին, հրապարակված նամակներին վերջերս ավելացավ ևս մեկը՝ Հարությունյանի անձնական արխիվում պահվող «Գրառումներ» («Записки») վերառությամբ տետրը և ծավալուն, գրավիչ, անտիպ հոդվածը, որոնցում Մարգարիտ Հարությունյանը նպատակ է հետապնդել ամբողջացնել կոմպոզիտորի կյանքից օր առ օր խնամքով հավաքած, մեկտեղած և խմբավորած «անհայտ» պատառիկները:

Գիտական ընթերցումների թեմատիկ շրջանակն ընդգրկում էր: Մարգարիտ Հարությունյանի գործունեությանը և գիտական աշխատանքներին նվիրված զեկույցներով հանդես եկան ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի տնօ-

ւնջ երաժշտագիտության նվիրյալ անհատականության կյանքի ու գործի արժեքումս, անձնական շրջիումներից ստացած հուշերով կիսվեցին արվեստագիտության թեկնածու, պրոֆեսոր Ալինա Փահլևանյանը, ԵՊԿ Հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ամբիոնի վարիչ, դոցենտ Նունե Աթանասյանը, ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի տնօրեն, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Հասմիկ Հարությունյանը, Ստեփանակերտի Մայրա-Նովայի անվան երաժշտական քոլեջի դասատու Նինա Հակոբյանը, ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի դասախոս Նինա Հայրապետյանը:

Հիշարժան ելույթներից զատ, Ա. Բարաջանյանի «Էլեգիայի» գեղեցիկ կատարումով հանդես եկավ ԵՊԿ ԳՄ պրոֆեսոր, դաշնակահարուհի Մ. Մարգարյանը:

Գիտական ընթերցումների երկրորդ բաժինը նվիրված էր ընդհանուր երաժշտագիտական հարցերին: Հանդես եկան Կոմիտաս թանգարան-ինստիտուտի աշխատակիցներ Աստղիկ Մարտիրոսյանն ու Անի Մուշեղյանը, ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի դասախոսներ Ռիտա Աղայանը, Լուսինե Հարությունյանը, Անահիտ Ղարիբյանը, Աննա Կուզմինան: Թանկ ու նվիրական հուշերով կիսվեց Մ. Հարությունյանի որդին՝ Ռ. Հարությունյանը, ով այս գիտական ֆորումին ցուցադրության էր ներկայացրել իրենց ընտանեկան արխիվից Ե. Չարենցի բացառիկ ձեռագրեր, լուսանկարներ և աշխատություններ: Հանդիպումն անցավ ջերմ մթնոլորտում, որի ավարտին իր ողջույնի ջերմ ուղերձով հանդես եկավ Ժնևի կոնսերվատորիայի ռեկտոր, Մ. Հարությունյանի թոռնուհի՝ Եվա Հարությունյանը:

Միջազգային գիտաժողով 2022 թ. ապրիլի 30-ին
International Conference April 30, 2022
Международная конференция в 2022 году 30 апреля

ԱՓԻՆՅԱՆԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՅՈՒՄՆԵՐ
ավանդական երաժշտության արդի
հիմնախնդիրները

2022 թ. նոյեմբերի 12-13-ին Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղում տեղի ունեցավ միջազգային գիտաժողով՝ «Ափինյանական ընթերցումներ. ավանդական երաժշտության արդի հիմնախնդիրները» խորագրով: Գիտա-

ԵՊԿ ԳՄ դոցենտ, Հասմիկ Ափինյան

*YSC BG docent
Hasmik Arinyan*

*Доцент ЕГК ГФ
Асмик Апинян*

ժողովի կազմակերպիչներն էին ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնը և Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղը: Գիտաժողովը, որն անցկացվում էր ի հիշատակ երաժշտագետ, ֆոլկլորագետ Հասմիկ Ափինյանի, այս տարի նվիրված էր ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի հիմնադրման 25-ամյակին: Բըն-նարկվող թեմաների շրջանակը ներառում էր.

Միջազգային գիտաժողով 2022 թ. նոյեմբերի 12-13-ին
International Conference November 12-13, 2022
Международная конференция в 2022 году 12-13 ноября

ԵՊԿ գիտական գծով պրոռեկտոր, արվեստագիտության թեկնածու դոցենտ Ծովինար Մովսիսյանը և Ե. Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարանի ավագ գիտաշխատող Մարինե Մուշեղյանը

Associate Professor Tsovinar Movsisyan, Vice-Rector for Scientific Affairs of YSC, Candidate of Arts, and Marine Musheghyan, Senior Researcher of the Museum of Literature and Art named after Y. Charents

Проректор по научной работе, кандидат искусствоведения, доцент ЕГК Цовинар Мовсисян и старший научный сотрудник Музея литературы и искусства им. Е. Чаренца Марине Мушегян

• Ավանդական երաժշտական արվեստը արդի սոցիալ-մշակութային համատեքստում

Արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Աննա Արևշատյանը ելույթի պահին

Doctor of Arts, Professor Anna Arevshatyan making a speech

Выступление доктора искусствоведения, профессора Анны Аревшатян

- Ժողովրդական երգը որպես պատմական ֆենոմեն
- Երաժշտությունը ծեսերում և տոներում
- Երաժշտական բանահյուսության դրսևորումներն արդի կոմպոզիտորական արվեստում
- Հայ աշուղական արվեստը մերձավորարևելյան ավանդույթների համատեքստում:

Արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Լիլիթ Երնջակյան

Doctor of Arts, Professor Lilit Yernjakian

Доктор искусствоведения, профессор Лилит Ернджакян

Գիտաժողովին մասնակցեցին շուրջ երկու տասնյակ անվանի և երիտասարդ երաժշտագետներ, բանագետներ, գրականագետներ, էթնոհոգեբաններ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտից (արվեստագիտության դոկտորներ, պրոֆեսորներ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչներ Ա. Արևշատյանը և Լ. Երնջակյանը), Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայից (արվեստագիտության թեկնածուներ, դոցենտներ՝ Ն. Աթանասյանն ու Լ. Սահակյանը, ուսանող Հ. Սարգսյանը), ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտից (բանասիրական գիտությունների թեկնածու Լ. Ղոնջյանը, պատմական գիտությունների թեկնածուներ Է. Խտեճյանը և Մ. Խտեճյանը), ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնից (հոգեբանական գիտությունների թեկնածու Կ. Սահակյանը, գրականագետ Ռ. Հովհաննիսյանը, պատմական գիտությունների թեկնածու Լ. Պետրոսյանը, բանասիրական գիտությունների թեկնածու Հ. Մատիկյանը), Մեծ Բրիտանիայի Բանահյուսական ընկերակցությունից (Ռոբերտ Մաք Դաուելը), Հնդկաստանի Բանարաս Հինդուի համալսարանից (արվեստագիտության թեկնածու Կոմար Դեհնդերը), Երևանի Ե. Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարանից (գիտաշխատող Մ. Մուշեղյանը) ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղից (դոցենտներ՝ Ռ. Աղայանը, Ն. Հայրապետյանը, Վ. Աղամյանը, դասախոսներ՝ Ն. Տղոյանը, Ա. Կուզմինան, Ա. Ղարիբյանը, Լ. Հարությունյանը):

ԵՊԿ երաժշտության պատմության ամբիոնի վարիչ, արվեստագիտության թեկնածու դոցենտ Լուսինե Սահակյան
 Head of the Department of Music History, PhD in Arts, Associate Professor
 Lusine Sahakyan

Заведующая кафедрой истории музыки ЕГК, кандидат искусствоведения, доцент Лусине Саакян

Գիտաժողովին մասնակցեց նաև վաստակաշատ կոմիտասագետ, պրոֆեսոր Ռ-որերտ Աթայանի դուստրը՝ Նազելի Աթայանը, որը հանդես եկավ Կոմիտասի և Ա. Խաչատրյանի ստեղծագործությունների կատարմամբ:

Նազելի Աթայան
 Nazeli Atayan
 Назели Атаян

Գիտաժողովի մասնակիցներին ողջունեցին ՀՀ ԳԱԱ ԵՀՀ կենտրոնի տնօրեն, պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ա. Հայրապետյանը, ԵՊԿ գիտական զծով պրոռեկտոր, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Ծ. Մովսիսյանը, ԵՊԿ Գյումրու մասնաճյուղի տնօրեն՝ արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Հ. Հարությունյանը:

Ե.Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարանի ավագ գիտաշխատող Մարինե Մուշեղյան

Marine Musheghyan, Senior Researcher of the Museum of Literature and Art named after Y. Charents

Старший научный сотрудник Музея литературы и искусства им. Е. Чаренца Марине Мушегян

Վերջաբան

Գիտաժողովն անցավ բովանդակային հագեցած մթնոլորտում, և եզրափակվեց Գյումրու Պատմության թանգարանում, որի ձեռագրային ֆոնդը հարստացավ կոմպոզիտոր Ա. Տիգրանյանի «Անուշ» օպերայի բացառիկ արժեքավոր ձեռագիր նմուշների նվիրատվությամբ:

Գիտաժողովի մասնակիցները
 Conference participants
 Участники конференции

Ա. Տիգրանյանի «Անուշ» օպերայի բացառիկ արժեքավոր ձեռագիր նմուշները հանձնվեցին Գյումրու Պատմության թանգարանի երաժշտական բաժնին

The exceptionally valuable manuscript samples of A. Tigranyan's opera "Anoush" were handed over to the Music Department of the Gyumri History Museum

Передача уникальных образцов рукописей оперы А. Тиграняна "Ануш" музыкальному отделу Музея истории Гюмри

Գիտաժողովի մասնակիցները Գյումրու Պատմության թանգարանի երաժշտական բաժնում
 Conference participants in the Music Department of the Gyumri History Museum

Участники конференции в музыкальном отделе Музея истории Гюмри

Տեղիմակի մասին տես էջ 36:
 About the author, go to 36.
 Об авторе, см.: стр. 36.